

Να μην εγκαταλείψουμε το Παλαιό Χημείο Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα να γίνει ένα πρότυπο Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας

Στέφανος Αν. Κώνστας
Δρ Χημικός, konstas@otenet.gr

Σύντομο Ιστορικό

Συμπληρώθηκαν τον Ιούνιο δύο χρόνια από τη δημοσίευση στο περιοδικό μας ενός άρθρου μου για την περιπέτεια του κτηρίου του Παλαιού Χημείου. Εκεί περιγράφεται αναλυτικά η ιστορία του κτηρίου που οραματίστηκε ο Καθηγητής Χρηστομάνος και που μελέτησε ως μονώροφο ο Τσίλλης καθώς και οι μετέπειτα μετατροπές του για την κάλυψη των διευρυνόμενων αναγκών. Στο κτήριο αυτό, που ολοκληρώθηκε το 1990 και όπου φρόντισαν χιλιάδες συνάδελφοι επί έναν αιώνα, υπήρχαν πολλές συσκευές και εγκαταστάσεις με πολύ σημαντική ιστορική αξία που πρέπει οπωσδήποτε να διασωθούν, διότι μας διηγούνται την εξέλιξη των Φυσικών Επιστημών στη Χώρα μας.

Στο άρθρο του Ιουνίου 2006 είχα αναπτύξει τους λόγους για τους οποίους η ορθή λύση θα ήταν να μετατραπεί ολοκληρωτο το Παλαιό Χημείο σε Εθνικό Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας, σύμφωνα και με το πνεύμα τεσσάρων αποφάσεων των Υπουργείων Πολιτισμού και Π.Ε.Χ.Δ.Ε. μέχρι το 1998 και του Σ.τ.Ε. του 2001. Οι αποφάσεις αυτές χαρακτήριζαν το Χημείο «χώρο Μουσείου Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας». Έδιναν επίσης το περίγραμμα των δράσεων της «Εταιρίας Φίλων του Μουσείου Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας», που ιδρύθηκε το 1998 με σκοπό να προωθήσει την ιδέα του Μουσείου. Σήμερα κρίνω σκόπιμο να εκθέσω στους συναδέλφους τις προσωπικές μου απόψεις για την εξέλιξη του θέματος αυτού, που συγκινεί ιδιαίτερα εμάς τους παλαιότερους.

Χημείο. Ιούνιος 2008. Όψη από την οδό Σόλωνος

Προηγούμενες διοικήσεις του Πανεπιστημίου Αθηνών, ερμηνεύοντας ευρύτερα τις παλαιότερες αποφάσεις του Υ.Π.Ε.Χ.Δ.Ε. και του Σ.τ.Ε. προχώρησαν σε σύνταξη μιας μελέτης, η οποία, χωρίς να το γράφει, εμφανώς μετέτρεπε το Χημείο σε βιβλιοθήκη και γραφεία προοριζόμενα για τη Νομική Σχολή. Χαρακτηριστικό είναι ότι η πρώτη μελέτη προέβλεπε την πλήρη κατεδάφιση του ιστορικού Μεγάλου Αμφιθεάτρου για να κατασκευασθούν στη θέση του γραφεία! Ευτυχώς με παρέμβασή της η «Εταιρία Φίλων του Μουσείου Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας» πέτυχε να ανατρέψει τα αρχικά σχέδια και να γλιτώσει το αμφιθέατρο.

Η αναθεωρημένη μελέτη, με διατηρητέο το Μεγάλο Αμφιθέατρο, συντάχθηκε το 1999 και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ΦΕΚ 639/2003, και προβλέπει τη δημιουργία ανοικτής πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης ενώ αφήνει μόνο τον τρίτο όροφο του κτηρίου για την ίδρυση του εξειδικευμένου Μουσείου Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας.

Το 2006 το Πανεπιστήμιο Αθηνών προκήρυξε διαγωνισμό με αντικείμενο την «Επισκευή και Διαρρύθμιση του κτηρίου του Παλαιού Χημείου του Πανεπιστημίου Αθηνών» και ανέθεσε το έργο σε μεγάλη εργοληπτική εταιρία. Η επισκευή αφορούσε και αποκατάσταση αρκετά σοβαρών ζημιών στο οικοδόμημα από τον σεισμό του 1999. Ο προϋπολογισμός του έργου ήταν 9 εκατομμύρια € και ο προβλεπόμενος χρόνος ολοκλήρωσης 24 μήνες.

Στο διάστημα 2006-2007 μέλη του Δ.Σ. της Εταιρίας Φίλων του Μουσείου παρακολουθούσαν την πορεία των εργασιών και είχαν επανειλημμένες συναντήσεις, αρχικά στο Χημείο της οδού Σόλωνος και κατόπιν στα γραφεία της Ε.Ε.Χ., για να ανταλλάξουν απόψεις αναζητώντας τις πιο ενδεδειγμένες ενέργειες για τη διατήρηση της αποκλειστικά μουσειακής χρήσης του Χημείου, όπως αρχικά είχε προβλεφθεί, αντί συνύπαρξης κεντρικής Πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης με περιορισμένης έκτασης Μουσείο. Τελικά, παρά τις αντιρρήσεις του μέλους του Δ.Σ. και εκλεκτής συναδέλφου, αείμνηστης Μαρίας Κορομάντζου, επιλέξαμε την οδό της αντιπαράθεσης με τη διοίκηση του Πανεπιστημίου, που είναι ο ιδιοκτήτης του κτηρίου του Χημείου.

Το 2006 εγκαταστάθηκε ο εργολάβος και άρχισαν οι εργασίες στο κτήριο. Μέχρι το τέλος του 2007 είχαν αφαιρεθεί όλοι οι πάγκοι, βιβλιοθήκες, γραφεία, ερμάρια, προθήκες, συσκευές, αντιδραστήρια, βιβλία και κάθε είδους μηχανήματα, πακτωμένα ή μη. Όλα αυτά τα αντικείμενα συσκευάστηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες και υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και

αποθηκεύτηκαν σε χώρους της Πανεπιστημιούπολης. Ο φόβος μας είναι μήπως πολλὰ από αυτά τα εκθέματα καταλήξουν τελικά σε άλλες βιβλιοθήκες και προθήκες του Πανεπιστημίου και καθούν για το Μουσείο. Τα μεταλλικά ικριώματα και άλλα υλικά παραδόθηκαν σε παλιατζήδες.

Η κυριότερη ενέργειά μας, ως Εταιρία Φίλων του Μουσείου, στο διάστημα αυτό, ήταν η προσφυγή μας, τον Ιανουάριο του 2007, στο Συμβούλιο της Επικρατείας, με αίτημα την ακύρωση της ανάθεσης του έργου της επισκευής και συντήρησης του κτηρίου του Χημείου, που απέβλεπαν στην μετατροπή του μεγαλύτερου μέρους του Χημείου σε Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη, που θα εξυπηρετούσε βασικά τη Νομική Σχολή, δεδομένου ότι όλες σχεδόν οι άλλες σχολές του Πανεπιστημίου, πλην της Νομικής, έχουν προ πολλού μεταφερθεί στην Πανεπιστημιούπολη, στο Γουδί. Ελπίζαμε ότι, εάν η αίτησή μας γινόταν αποδεκτή, θα μπορούσαμε να επιτύχουμε επανεξέταση από το Πανεπιστήμιο της χρήσης του ανακαινισμένου Χημείου. Η αίτησή μας αυτή δεν συζητήθηκε ακόμη ως σήμερα (Ιούνιος 2008).

Φυσικά η προσφυγή αυτή είναι πια άνευ αντικειμένου, δεδομένου ότι όλο το περιεχόμενο του Χημείου έχει απομακρυνθεί και οι εργασίες στο κτήριο προχωρούν με βάση την τροποποιημένη μελέτη, που παραχωρεί μόνο τον τρίτο όροφο για το Μουσείο.

Όπως φαίνεται και στις παρατιθέμενες φωτογραφίες (από τις 24 Ιουνίου 2008), απομένουν ακόμη πολλὰ να γίνουν, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στις προσόψεις του κτηρίου. Εκτιμάται ότι η παράδοση του έργου δεν θα γίνει πριν το Σεπτέμβριο του 2009.

Τι προβλέπει η μελέτη που εφαρμόζεται

Σύμφωνα με την έκθεση που συνοδεύει την οριστική μελέτη των εργασιών, αναμένεται να διαμορφωθεί η ακόλουθη κατάσταση:

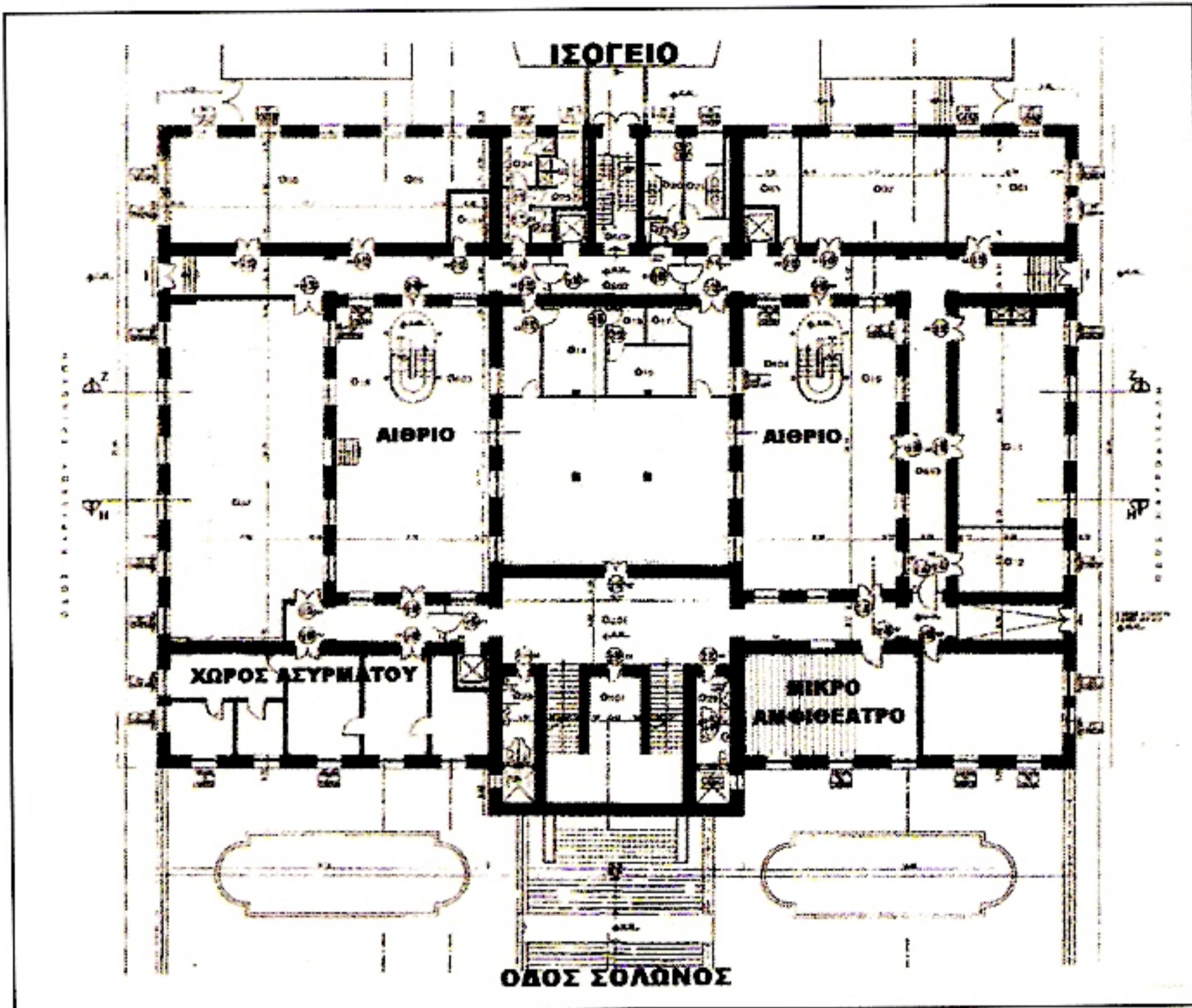
- Διατηρείται η εξωτερική μορφή του κτηρίου.
- Απομακρύνονται μεταγενέστερα εσωτερικά χωρίσματα, χωρίς να διευκρινίζεται στη μελέτη ποια είναι τα «μεταγενέστερα» σε ένα κτίσμα που έχει περάσει τόσες μετασκευές και επεκτάσεις.
- Ενισχύεται ο φέρων οργανισμός, ο οποίος είχε υποστεί ζημιές από τον σεισμό του 1999. Πράγματι η φέρουσα λιθοδομή του κτηρίου παρουσίαζε σημαντικές ρωγμές, για την επισκευή των οποίων χρησιμοποιήθηκαν ειδικές ρητίνες.
- Καλύπτονται τα δύο αίθρια με υαλοστάσια.
- Προστίθενται οι απαραίτητοι ανεληκυστήρες που εγκαθίστανται στα καλυμμένα αίθρια.
- Όπως φαίνεται στις κατόψεις της μελέτης που επισυνάπτονται, οι όροφοι ισόγειο, πρώτος και δεύτερος διαμορφώνονται σε εκπαιδευτικό κέντρο-βιβλιοθήκη. Διατηρούνται in situ – με αποκατάσταση στην μορφή που είχαν– δύο χημικά εργαστήρια. Για το Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας διατίθεται μόνο ο τρίτος όροφος.
- Στο ισόγειο διατηρείται in situ το Μικρό Αμφιθέατρο, καθώς και ο χώρος του ασυρμάτου που λειτούργησε στην κατοχή.
- Στον πρώτο όροφο διατηρητέα in situ είναι το γραφείο Καθηγητού Φυσικής και τα χημικά εργαστήρια προς την πλευρά της οδού Χαριλάου Τρικούπη, με τους πάγκους εργασίας και τους βοηθητικούς τους χώρους.

Χημείο. Ιούνιος 2008. Όψη από τη γωνία Σόλωνος – Μαυρομιάλη

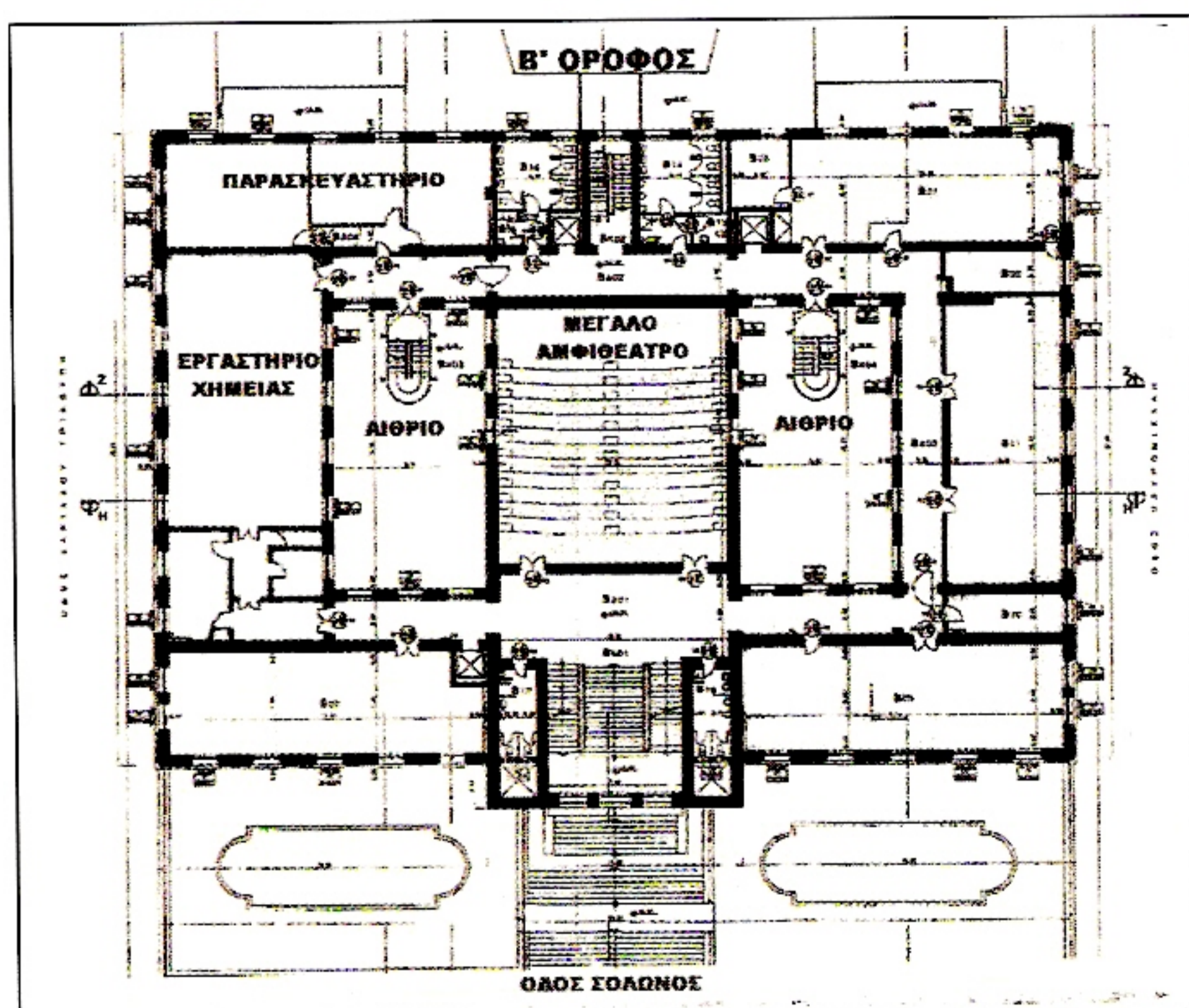

Χημείο. Ιούνιος 2008. Η πρόσοψη από την οδό Μαυρομιάλη

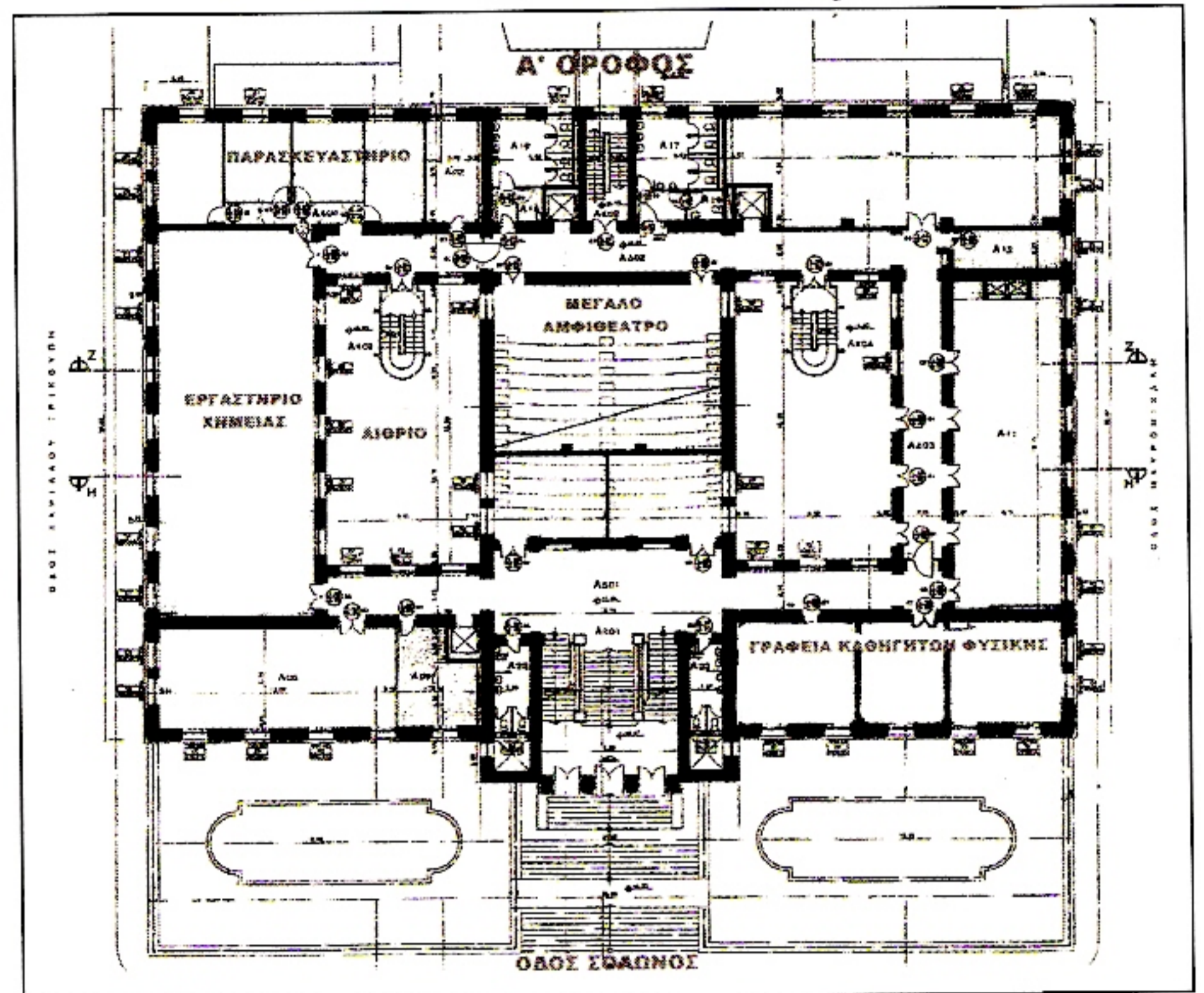

ΙΣΟΓΕΙΟ. Στην κάτοψη του ισογείου διακρίνεται το Μικρό Αμφιθέατρο και ο χώρος του ασυρμάτου, που έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα *in situ*, δηλαδή θα αποκατασταθούν όλες οι λεπτομέρειες της οικοδομής και του περιεχομένου (πάγκοι, έδρανα, όργανα κ.λπ. όπως ήταν).

- Στο δεύτερο όροφο διατηρητέο *in situ* είναι το εργαστήριο Ανοργάνου (παιλιότερα Οργανικής) Χημείας με τους πάγκους εργασίας και τα παρασκευαστήρια.
- Το Μεγάλο Αμφιθέατρο ανακαινίζεται πιστά (αυτό που έχει επικρατήσει να ονομάζεται «αναπαλαιώση») για να χρησιμοποιείται για πολλαπλές εκδηλώσεις εκηαιδευτικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα.
- Ο τρίτος όροφος θεωρείται ότι θα στεγάσει το Μουσείο Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας, για το οποίο προοριζόταν

Β' ΟΡΟΦΟΣ. Τα χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα *in situ* είναι και εδώ εργαστήρια χημείας και παρασκευαστήρια, ενώ φαίνεται και το Μεγάλο Αμφιθέατρο.

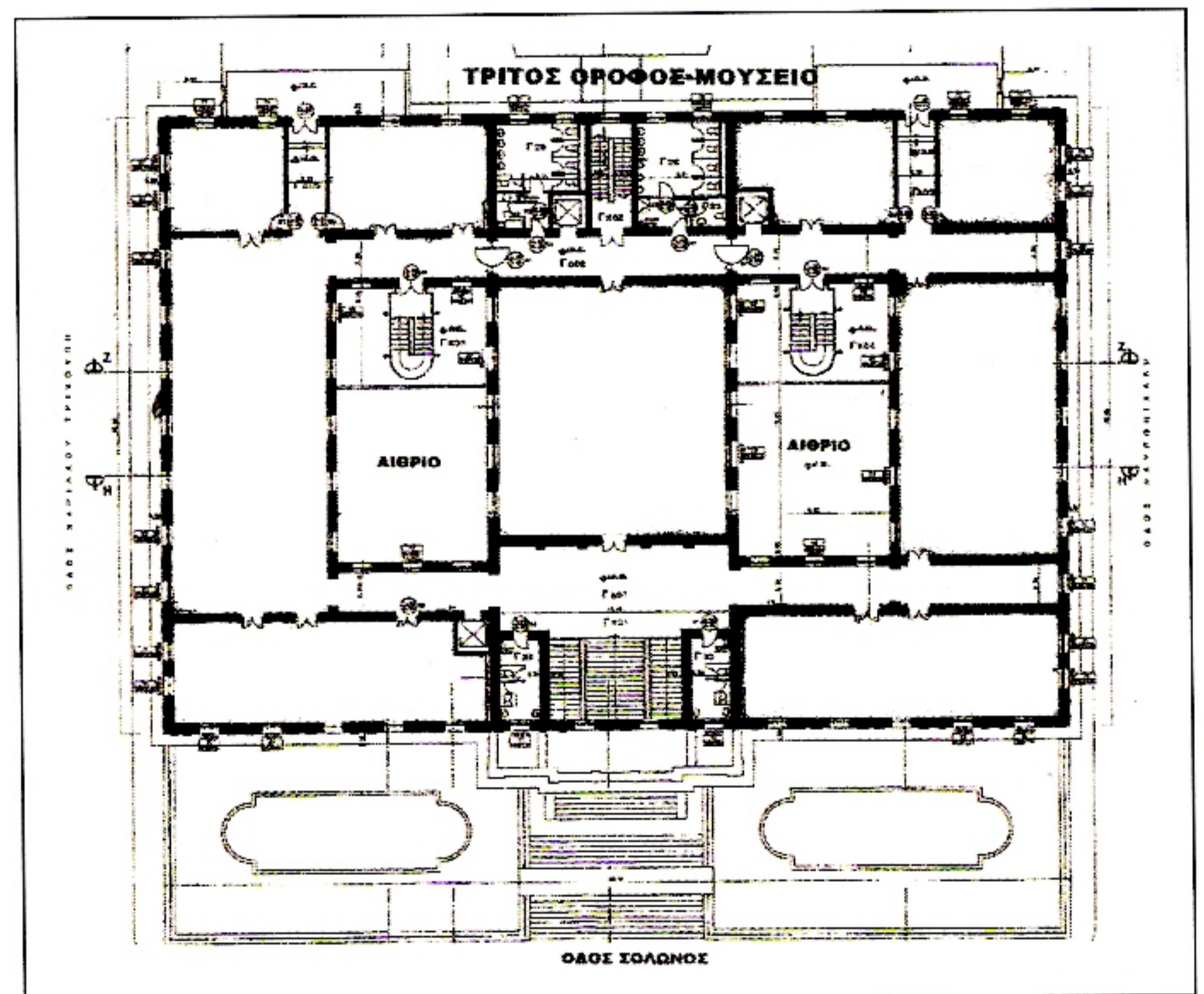

Α' ΟΡΟΦΟΣ. Σημειώνονται τα χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα *in situ* εργαστήρια χημείας και παρασκευαστήρια, γραφεία καθηγητών, καθώς και το Μεγάλο Αμφιθέατρο.

αρχικά όλο το κτήριο.

Με βάση την προβλεπόμενη χρήση των χώρων, προκύπτει ότι η συνολική τους επιφάνεια, χωρίς τα αμφιθέατρα και τους κοινόχρηστους χώρους, ανέρχεται, τελείως ενδεικτικά, σε 4.200 τετραγωνικά μέτρα περίπου. Από αυτά και πάλι κατά προσέγγιση:

- 40% θα χρησιμοποιηθούν για τη βιβλιοθήκη,

Γ' ΟΡΟΦΟΣ. Για την ανάπτυξη του Μουσείου προβλέπεται από την μελέτη να διατεθεί μόνο ο Γ' όροφος. Η συνολική επιφάνεια των αιθουσών του είναι γύρω στα 1.300 τετραγωνικά μέτρα και είναι πρόδηλα τελείως ανεπαρκής για να στεγάσει τα πολύτιμα εκθέματα που προορίζονται για το Μουσείο, στα οποία περιλαμβάνονται πολλές χιλιάδες τόμοι βιβλίων, όργανα και συσκευές που διηγούνται την εξέλιξη των Φυσικών Επιστημών και της Τεχνολογίας στην νεώτερη Ελλάδα.

- 30% θα ανακαινισθούν in situ, δηλαδή όπως ήταν όταν λειτουργούσαν ως εργαστήρια,

- 30% θα διατεθούν στον 3ο όροφο για την παρουσίαση των εκθεμάτων του μουσείου, βιβλίων, οργάνων και συσκευών.

Η άποψη της Εταιρίας Φίλων του Μουσείου είναι ότι ο χώρος των προσεγγιστικά 1.300 τετραγωνικών μέτρων, που διατίθεται για τα εκθέματα στον τρίτο όροφο, είναι τελείως ανεπαρκής, ενώ το Πανεπιστήμιο θεωρεί ότι αρκεί, χωρίς όμως να μπορεί κανείς να στηρίξει την άποψη αυτή με συγκεκριμένα στοιχεία. Το αξιοσημείωτο είναι ότι:

- **Πρώτον.** Δεν υπάρχει ακόμη σαφής άποψη για το τι είδους μουσείο πρόκειται να ιδρυθεί. Θα είναι μουσείο σχετιζόμενο με την ιστορία του Παλαιού Χημείου ή θα παρουσιάζει γενικότερα την ιστορία των Φυσικών Επιστημών και της Τεχνολογίας στη σύγχρονη Ελλάδα;

- **Δεύτερον.** Δεν έχει αποφασισθεί από κανένα ποια εκθέματα θα έχουν θέση στο μουσείο αυτό. Σε αποθήκες του Πανεπιστημίου έχουν συγκεντρωθεί όργανα, συσκευές και βιβλία τόσο από το Χημείο, όσο και από άλλες πηγές, χωρίς να έχει συνταχθεί κατάλογος ή να έχει γίνει κάποια συστηματική επιλογή. Πολύ σημαντικό απόκτημα είναι η βιβλιοθήκη των Χρωματογραφιών Πειραιώς (ΧΡΩ.ΠΕΙ.), η οποία διασώθηκε από σύμπτωση και χάρις στην έγκαιρη επέμβαση του πάντα δραστήριου και ακούραστου Νέστορά μας κ. Ανδρέα Παπαγεωργίου. Για ορισμένα από τα υλικά που έχουν συγκεντρωθεί από διάφορες πηγές, ακούγεται από μερικούς η άποψη ότι πρόκειται, συχνά, για παλαιές συσκευές χωρίς μουσειακή αξία. Η αποτίμησή τους πρέπει να γίνει κατά τη σύνταξη της μελέτης των εκθεμάτων.

- **Τρίτον και κυριότερο.** Παρά το γεγονός ότι στην απόφαση του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., ως απαραίτητη προϋπόθεση για την προώθηση του όλου έργου εμφανίζεται, πολύ σωστά, η σύνταξη μουσειολογικής μελέτης, μέχρι σήμερα δεν είναι γνωστό να έχει γίνει καμιά κίνηση προς την κατεύθυνση αυτή. Ακούγονται μόνο διάφορες γνώμες, όπως π.χ. αν θα πρέπει να διαμορφωθεί ένας χώρος όπως ήταν το γραφείο του Ζέρβα, οι διαχωριστικοί τοίχοι του οποίου έχουν πια κατεδαφιστεί, ή ένα δωμάτιο με παλιά όργανα και φιαλίδια φαρμακείου από το εργαστήριο του Πανταζή.

Είναι επίσης εξαιρετικά αμφίβολο αν η προβλεπόμενη από το Πανεπιστήμιο βιβλιοθήκη μπορεί να χωρέσει και να λειτουργήσει σε διάσπαρτους χώρους συνοδικής επιφάνειας περί τα 1.700 τετραγωνικά μέτρα. Εξ άλλου, οι συνθήκες λειτουργίας και φύλαξης των πολύτιμων εκθεμάτων ενός μουσείου είναι τελείως διαφορετικές από εκείνες μιας φοιτητικής βιβλιοθήκης, πράγμα που κάνει τη συνύπαρξή τους στον ίδιο χώρο ιδιαίτερα προβληματική.

Προτάσεις

Είναι γενική η επιθυμία το Παλαιό Χημείο να στεγάσει την ιστορία των φυσικών επιστημών της νεώτερης Ελλάδας. Είναι όμως γεγονός ότι η Εταιρία Φίλων του Μουσείου, παρά τους αγώνες της, έχει πια εξαντλήσει τις δυνατότητές της και η προσπάθεια δημιουργίας ενός αξιόλογου και σοβαρού Μουσείου Φυσικών Επιστημών και Τεχνολογίας πρέπει να συνεχιστεί από φορέα με μεγαλύτερη ισχύ και κύρος. Η άποψή μου είναι ότι η Ε.Ε. Χημικών μπορεί και πρέπει να αναλάβει την πρωτοβουλία

για εποικοδομητική συνεννόηση με το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Θα πρότεινα να δημιουργηθεί μία επιτροπή από καθηγητές θετικών επιστημών, μαζί με εκπροσώπους της Ε.Ε.Χ., η οποία να προχωρήσει σε συζητήσεις με τη σημερινή διοίκηση του Πανεπιστημίου, ως ιδιοκτήτη του Χημείου, με στόχο την αναζήτηση μιας λύσης που θα καλύπτει τις λειτουργίες εκείνες που το Πανεπιστήμιο θεωρεί απαραίτητες για ανάγκες του, αφήνοντας συγχρόνως επαρκείς χώρους για τη σωστή παρουσίαση των εκθεμάτων από την εξέλιξη των Φυσικών Επιστημών και της Τεχνολογίας στη χώρα μας μετά τη δημιουργία του Ελληνικού κράτους. Ελπίζω ότι η Ε.Ε.Χ. θα θελήσει να ασχοληθεί. Εναλλακτικά υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθεί, με προσωπικές συνεννοήσεις, μία ad hoc επιτροπή που να αναλάβει τις επαφές με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Έχω την ελπίδα ότι η έκκληση αυτή θα βρει ανταπόκριση τόσο από Καθηγητές, όσο και από επιστημονικούς φορείς και ότι με συντονισμένες προσπάθειες θα κατορθώσουμε να συμβάλουμε στην ίδρυση ενός πρότυπου Μουσείου για το οποίο το Πανεπιστήμιο Αθηνών θα είναι υπερήφανο. Αν αδιαφορήσουμε, θα είμαστε όλοι υπόλογοι για ασυγχώρητη αδράνεια.

www.poulias.gr

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ & ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΠΑΡΑΣΙΤΩΝ

- Ολοκληρωμένη Υγειονομική Προστασία (I.P.M.) σε χώρους τροφίμων και ποτών.
- Μελέτες προστασίας από παράσιτα.
- Εργασίες καταπολέμησης παρασίτων.
- Προμήθεια συσκευών και σκευασμάτων για προστασία από παράσιτα.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΧΗΜΙΚΟΣ - ΥΠ. ΔΙΑΣ/ΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ΙΑΤΡΟΥ ΣΤΕΛΛΑ ΓΕΩΠΟΝΟΣ - ΕΝΤΟΜΟΛΟΓΟΣ
ΒΓΕΝΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΧΗΜΙΚΟΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΣΙΡΜΠΑ ΜΑΡΙΑ ΧΗΜΙΚΟΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΣΑΒΑΛΑ ΜΑΙΡΗ ΓΕΩΠΟΝΟΣ - ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ ΙΟΥΡΔΑΝΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΣ ΓΕΩΠΟΝΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ: ΤΗΛ.: 210 4177912 – FAX: 210 4175295
email: info@poulias.gr

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΤΗΛ.: 2310 515583 – FAX: 2310 528951
email: thessaloniki@poulias.gr

ΠΑΤΡΑ: ΤΗΛ.: 2610 454416 – FAX: 2610 454672
email: patra@poulias.gr